

Acht knotsen, met beslagen zeilen gemeerd in het Bonapartedok achter het Antwerpse Loodswezen-gebouw. (coll Van Beylen)

Nauwelijks bekend: de knots

Over sommige scheepstypen is nauwelijks iets bekend. Zo ook over de knots. Opmerkelijk genoeg bouwden de Gebroeders Vos (van Willem van de Batavia) een aantal knotsen in polyester. Het Stamboek bekijkt nu of een van die knotsen opgenomen kan worden in de categorie E(xtraordinair).

Eind jaren zestig van de vorige eeuw vroeg de heer Kloet uit Nieuw- en Sint Joosland inschrijving aan van een bijna 8 m lang, houten jacht. Niet alleen bouwer en bouwjaar waren onbekend, maar ook het type schip was voor de SSRP (toen nog) onduidelijk. De *Courlis* – want dat was de naam – deed denken aan een Wieringer bol, maar varende naast de bekende *Eudia* tijdens een SSRP-reünie in Zierikzee bleek duidelijk dat de kop stomper en voller was en de zeeg minder uitgesproken. De SSRP kwam er niet uit; misschien was de *Courlis* een in zuidelijke contreien gebouwd bolletje. De verwantschap daarmee leek het grootst.

Conclusie

De volgende eigenaar van de *Courlis* kwam in contact met Jules van Beylen van het Antwerpse Scheepvaartmuseum. Van Beylen wist zo'n beetje alles van de schepen op de Ooster- en Westerschelde. Op basis van hem bekende documentatie kwam hij tot de conclusie dat de *Courlis* een Antwerpse knots is, een oud Vlaams vissersscheepje. Een Mechels Reglement van 1711 spreekt van: 'een cleyn mosselschuit oft Cnotsbol'. Hier dus al het woord 'bol' en het is eigenaardig dat de knots 'ontegenzeggelijk' (aldus E.W. Petrejus) verwantschap vertoont met bepaalde ronde schepen van het Friese type. De *Courlis*, gebouwd in 1928 als pleziërscheepje, werd in 1994 aan het Antwerpse Scheepvaartmuseum geschonken en werd in 2018 in bruikleen gegeven aan VZW Tolerant. Het scheepje ligt nu bij de loods in Rupelmonde te wachten op restauratie.

Op het oog gebouwd

In de loop van de negentiende eeuw werden

knotsen op enkele werven langs de Bovenschelde gebouwd. Bestekken zijn niet aangetroffen, daarvoor waren deze kleine scheepjes wellicht te onbelangrijk. De belangrijkste bronnen voor onderzoek van de bouw van de knots zijn drie bekende, eigentijdse scheepsmodellen in het Nationaal Scheepvaartmuseum te Antwerpen en in het Maritiem Museum (nu Stadhuismuseum) te Zierikzee. Kleine vissersvaartuigen als knotsen werden op traditionele wijze en op het oog gebouwd, zonder tekeningen. De plaatselijke scheepsbouwers kenden alle afmetingen en de bouwwijze door overlevering. Iedere werf had zo z'n eigen werkwijze en opvatting. De schepen konden daardoor van elkaar verschillen.

Polyester

In 1968 verschijnt in de *Waterkampioen* een klein artikel over een rond jacht van polyester door de Gebroeders Vos (Willem Vos van de Batavia in Lelystad) in Broek in Waterland. Zij ontleenden het model aan het boek *Scheepsmodellen* van W. K. Versteeg, waarin tekeningen waren gebruikt van een knots die vroeger op de Schelde voer. Versteeg had het scheepje in 1902 opgemeten. De Gebroeders Vos hielden zich oorspronkelijk bezig met kleine, Noord-Hollandse bedrijfsvaartuigen, maar in de jaren zestig valt daarmee nog maar weinig te verdienen. Ze besluiten plezierjachten te gaan bouwen en dat werd een knots. Vos duidde die, misschien vanwege de thuismarkt, aan als een Zeeuwse knots in plaats van de Antwerpse knots waar Van Beylen over sprak. Vos plakte zich suf met het "nieuwe" materiaal; de glasvezels werden tot een 10 millimeter dikke laag gerold. Dek, opbouw en stevens maakte hij wel van hout.

In 2005 werd voor één van de (mogelijk zes) door Vos gebouwde knotsen een aanvraag gedaan voor inschrijving in het Stamboek. Deze aanvraag werd toen afgewezen omdat het volgens de Criteria geen toegestane bouwwijze betrof. Deze zomer heeft de huidige eigenaar de inschrijving opnieuw gedaan, omdat nu de mogelijkheid bestaat een schip te registreren in de Categorie E(xtraordinair) in het Stamboek. De Criterium Commissie beoordeelt het schip momenteel. We hopen door deze aandacht voor de knots meer informatie over deze schepen en de Scheepswerf Gebr. Vos te krijgen van andere knots-eigenaren.

Jan Eissens, Stamboekbeheerder, stamboek@ssrp.nl
www.ssrp.nl, geheugen.ssrp.nl

ANTWERPSE KNOTS

In 1999 verscheen een kloek boek over de Antwerpse knots van Jules van Beylen, die in dat jaar 80 werd. Meer over dit boek vind je op de site van de SSRP onder 'Publicaties' en de flaptekst leest als volgt: 'De Antwerpse knots is een scheepstype waarover tot op heden maar erg weinig bekend was. De knots viste op garnalen en vis, op de Schelde, zowel ten noorden als ten zuiden van de Nederlands-Belgische grens. Een vroeg voorbeeld van een grensoverschrijdende industrie.'

Als een ware detective reconstrueerde Van Beylen de Antwerpse knots uit de weinige afbeeldingen, modellen en geschreven informatie die beschikbaar waren. Al deze informatie is in het boek opgenomen. Uiterst nauwkeurige tekeningen plus een zeer gedetailleerde bouwbeschrijving voor een model vormen een belangrijk onderdeel van deze prachtige uitgave.

SSRP

De Stichting Stamboek Ronde en Platbodempjachten (SSRP) is opgericht in 1955. De SSRP maakt samen met andere behoudsorganisaties deel uit van de Federatie Varend Erfgoed Nederland (FVEN), gesprekspartner van de overheid. Administratie: Rita Eissens - van Goor. Stamboekbeheer: Jan Eissens. Tel. 050-4094094 E-mail: administratie@ssrp.nl